

andal. *albaida* a Bédar (Almeria), 1947.

ALBAÏNA, 'calma blanca, manca completa de vent en mar', degué començar per significar 'calitja', des d'on passà per altra banda al sentit de 'boira ploranera, ximxim', que té a Mallorca, i també a 'desmai, pèrdua dels sentits' (per comparació amb el desmai del vent, en mar): derivat del ll. *ALBUS* 'blanc', probablement *ALBĪCĪNA 'cel blanquinós'. □ 1.ª doc.: fi S. XIV, *Cròn.* del Cerimoniós («navegar com més poguem [e] per les *albahines*, que-y estiguem en mar tro lo diumenge següent»).

Es, doncs, una bona traducció de l'angl. *dead calm*, fr. *calme plat*, cast. *calma chicha*, i de l'expressió avui viva a la Costa de Llevant, +*calma sangrenta* (St. Pol de Mar, 1920-40); cf. la meua nota de la *Miscell. Fontserè*, 1961, 143-4. Reapareix en *La Filla del Rey d'Hongria*, del S. XV: «esdevench al monestir on era sa mul·ler; la nau estech en *albayna*, que no havia vent ne's podia moure; lavors dix lo comte: —Pus no avem temps d'anar avant, vets aquel monestir e pregats-los que'ns venen pa» (NCL XLVIII, 56; *CoDoACA* XIII, 76).

El mot sobreviu avui, però més aviat en altres sentits. En el NE. del Principat, s'ha passat de la idea de vent que desmaia al desmai d'una persona, sentit en el qual la pronúncia, partint d'*aubaina*, es redueix sovint a *ubaina*, i així apareix sovint en les obres de Marian Vayreda: «l'aigua amb que m'havia ruixat la Corallí pera retornar-me de la *obehina*», «després li vingué com una *obehina*, perquè entengué que anaven a engegar la mola, lo que, donat lo lloc que ocupava, era la seva mort», *La Punyalada* (IX, XIII, 1.ª ed., pp. 156, 210), «al rebre el papà aquesta notícia, va tenir mitja *obehina*», *Sang Nova* (IV, XIII, 317; 2.ª ed. II, 46). A la pagesia mallorquina, en general, significa, en canvi, 'roina, ximxim' (BDLC III, 10; Sòller, 1953).

Com ja veieren Tallgren (*Glanures Cat.* I, 160) i Moll (*AORBB* I, 191), es tracta d'un derivat d'*ALBUS* 'blanc'. Crec que devia començar per significar 'calitja, cel blanquinós', d'on, per una banda, l'estat del mar més freqüent quan hi ha calitja, o sigui la calma, i d'altra banda 'boira', d'on 'boira ploranera, ximxim'. De fet a Múrcia diuen *calma blancor* en lloc de «calma chicha» (*DACEsp.*, GSoriano), i jo mateix n'he sentit a dir *calma blanca* a Formentera (1964) i *mar blanca* a Sant Pol de Mar («doncs que çvols que tot el dia faci *mar blanca*?», 1956). D'altra banda el primitiu *ALBUS* ha sobreviscut a Mallorca amb aqueixos sentits marítims: *aup* 'aigües, rastre o deixant d'una nau' (BDLC XIII, 195), també 'zona tranquil·la de la mar entremig de dues de lleu oratge' i, a Pollença, sinònim del present *albaina* 'calma total' (*AlcM*).

Aquells dos filòlegs no explicaren satisfactòriament ni el sentit ni la terminació, que no pot ser ni *ALBAT-INA (on no s'hauria perdut la -T-), ni *ALBACINA, que fóra difícil de justificar des del punt de vista llatí, sinó *ALBĪCĪNA, derivat d'*ALBICARE* 'blanquejar'; cf. formacions romàniques com els cast. *blanquecina* i *mortecino*, amb el mateix valor del sufix,

atenuant.

Un equivalent exacte del nostre mot sols es troba en *Aubazine*, poble del Llemosí (Corrèze),¹ però hi ha mots de forma i sentit bastant semblants en altres llengües romàniques: port. dial. *albazêilba* «claro do ceu num dia ennevoado» (a Guimarães, Leite, *Opúsc.* II, 230), rossell. *albé* 'vent de llevant, vent de mar' (Grandó, *Misc. Fabra*, 180, cf. el lomb. *álbera*, Arbedo *alba* 'boira', Salvioni, *Rom.* XXVIII, 91) i l'it. *albagia*, que havia significat 'manca de vent' (*Rom.* LXXIII, 518; Tommaseo, s. v. *albasia*) i d'ací passà, per una banda, a 'brisa suau' en diversos dialectes del S. i N. d'Itàlia, Rètia i Occitània (Salvioni, *l. c.*), i per l'altra a 'posat altiu, orgullós', que és l'acc. literària des del S. XV;² el pas de la idea de 'calma, flemma' a 'actitud soberga' el veiem semblantment en l'it. *sussiego*, i una dualitat semblant a la que hi ha entre el sentit etimològic d'*ALBĪCĪNA 'calitja' i el modern de l'it. *albagia* es repeteix en l'it. *bòria* 'orgull', germà del nostre *boira*.

¹ Pot ser antiga la indústria d'aquesta població, de la qual ens donen notícia Béronie-Vialle (s. v. *Ooubozino*): «il y a des blanchisseuses de toiles qui font blanchir à la rosée ou au serein les toiles du pays; quand une personne est extraordinairement brune nous lui disons: *as pla besoun d'onà fa un tour o Ooubosino*». —² *Albagia* és derivat de l'adjectiu *albàgio* 'drap de color blanc', que pot correspondre a un tipus *ALBAX, -ACIS.

Albaixinies, V. *albixeres* *Alballatge*, V. *abella Albaneca*, V. DCEC (I, 82a, ALBANEGA) *Albanell*, V. *alba*

Albaneyra, que és el modern *Banderola* (JCoromines, *E.T.C.* I, 256, 392), és improbable semànticament que vingui d'una combinació *ALBA NIGRA*, i més encara l'origen lligur, en què pensa *AlcM*; més fàcil fóra que sigui un equivalent mossàrab de *Banyera*, pronunciat *Banneira* pels moros (no hi ha el so de *y* en àrab, però hi havia consciència que NN donava *y* en català, d'on aquella arabització ultracorrecta, i després la diferenciació *nn* > *nd* en català) *Albaquella*, *albaquia*, V. DCEC (I, 390b4, BAQUIÀ, BAQUIANO) (*albaquella*, 1315, anterior a la 1.ª doc. cast., és ultracorrecció d'*albaqueia*, amb -i- secundària i àr. *qi* pronunciat normalment que) *Albar*, V. *alba*

ALBARÀ, 'document en què consta un permís, obligació o altres declaracions, particularment de caràcter mercantil', de l'àr. *barà'a* 'dispensa', 'rebut, carta de pagament', de l'arrel *b-r-* 'ser lliure', 'alliberar, absoldre'. □ 1.ª doc.: Muntaner.

«A cascun patró ell donà un *albarà* sagellat ab son sagell del senyor rey» (*Cròn.*, cap. 39), «no havien haüt *alberà* d'ell d'entrar en lo camp» (id., 94); «e levà's de allí hon stava e entrà-se'n dins la sua cambra, escriví un *albarà* e posà'l-se en los pits», *Tirant* (cd. Ag. II, 187); OPou registra ja bastantes de les seves aplicacions modernes i antigues (1575, *TbPu.*, 116, 128, 130, 131, 133, 217): «syngrapha, chirogra-